

PROTOKOLL
2018-11-13
Överläggning och
föredragning i
Stockholm

Mål nr T 5909-17
aktbilaga 42
Mål nr T 891-18
Aktbilaga 6

JUSTITIERÅD

Ann-Christine Lindeblad, Ingemar Persson, Lars Edlund (referent), Petter
Asp och Malin Bonthron

JUSTITIESEKRETERARE

Ylva Meyer

PROTOKOLLFÖRARE

Maria Alenfalk

PARTER

Klagande (T 5909-17)

Föreningen Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (Stim) u.p.a.,

702002-3524

Box 17092

103 87 Stockholm

Ombud: Advokaterna Peter Sande och Dan Eklöf

Sandart & Partners Advokatbyrå KB

Box 7131

103 87 Stockholm

Motpart (T 5909-17)

Fleetmanager Sweden AB, 556613-6643

Lokgatan 9 B

211 20 Malmö

Ombud: Advokat Stefan Hallbäck

Compitum Advokatbyrå för upphandlingsjuridik AB

Dammsagervägen 22

239 42 Falsterbo

Ombud: Advokaterna Stefan Wendén och Ulrika Dahlberg

Moll Wendén Advokatbyrå AB

Stortorget 8

211 34 Malmö

Ombud: Advokat Johan Åberg

Advokatfirman Westermark Anjou AB

Box 16030

103 21 Stockholm

Klagande (T 891-18)

Svenska artisters och musikers intresseorganisation (SAMI) ek. för.,

702000-0803

Söder Mälarstrand 75

118 25 Stockholm

Ombud: Advokaterna Peter Sande och Dan Eklöf

Sandart & Partners Advokatbyrå KB

Box 7131

103 87 Stockholm

Motpart (T 891-18)

Nordisk Biluthyrning AB, 556101-0660

Norr Mälärstrand 86

112 35 Stockholm

Ombud: Advokaterna Johan Åberg och Charlotte Nothnagel

Advokatfirman Westermark Anjou AB

Box 16030

103 21 Stockholm

SAKEN

Upphovsrättsintrång m.m.

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDE

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2017-11-22 i mål T 2763-16

(T 5909-17)

Svea hovrätt, Patent- och marknadsöverdomstolens dom 2018-01-17 i mål

PMT 3547-17 (T 891-18)

Målen föredras.

Högsta domstolen fattar följande

BESLUT

Högsta domstolen beslutar att inhämta ett förhandsavgörande från Europeiska unionens domstol enligt artikel 267 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt och att tillstålla domstolen begäran om förhandsavgörande enligt **bilaga A** till detta protokoll.

Högsta domstolen förordnar att målen ska vila i avvaktan på EU-domstolens ställningstaganden.

Maria Alenfalk

Föredraget 2018-11-13

Lämnat för expediering 2018-11-15

Ann-Christine Lindeblad

**BILAGA A TILL
 PROTOKOLL
 2018-11-13**

Mål nr
 T 5909-17
 T 891-18

**Mål T 5909-17, Föreningen Svenska Tonsättares Internationella
 Musikbyrå (Stim) u.p.a. ./ Fleetmanager Sweden AB**

**Mål T 891-18, Svenska artisters och musikers intresseorganisation
 (SAMI) ek. för. ./ Nordisk Biluthyrning AB**

Mål T 5909-17

Sakomständigheterna i målet

Fleetmanager Sweden AB bedriver biluthyrningsverksamhet och förfogar genom leasing över en bilflotta om 1 800 bilar, standardutrustade med bl.a. radio. Fleetmanagers kunder består huvudsakligen av företag som i olika regioner i Sverige bedriver biluthyrningsverksamhet under varumärket Sixt. Bilarna används i dessa företag för uthyrning i perioder om 29 dagar eller mindre, s.k. korttidsuthyrning. Fleetmanagers dotterbolag Nordic MasterCar AB är franchisegivare i förhållande till biluthyrningsföretagen för varumärket Sixt i Sverige.

Stim är en upphovsrättslig intresseorganisation för musikkompositörer och deras förlag. För dessas räkning förvaltar och upplåter Stim rättigheter till musik och text. Genom avtal med de aktörer som för allmänheten önskar

Dok.Id 154883

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax 08-561 666 86	08:45–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstadamstolen.se	

tillgängliggöra musikaliska verk som är skyddade reglerar Stim villkoren för utnyttjandet och inkasserar och fördelar ersättningen till de enskilda upphovsmännen.

I maj 2011 träffade Stim och branschorganisationen Biluthyrarna Sverige Servicebolag AB en överenskommelse enligt vilken Stim mot en årlig avgift lämnade Biluthyrarnas medlemmar licens att offentligt framföra eller överföra till allmänheten de musikaliska verk som Stim har ensamrätten till. Överenskommelsen sades upp 2014.

Målet vid tingsrätten

Stim väckte talan mot Fleetmanager och yrkade att bolaget skulle förpliktas att till Stim betala 369 450 kr jämte ränta. Grunden för yrkandet var att Fleetmanager i sin verksamhet medverkat till att andra aktörer, utan tillstånd från Stim, tillgängliggjort musikaliska verk för allmänheten i upphovsrättslig mening genom att till allmänheten tillhandahålla bilar, utrustade med radio, för korttidsuthyrning. Stim gjorde gällande att tillgängliggörandet inneburit ett intrång i den rätt som tillkommer uphovsmännen eller deras rättighetshavare enligt 2 § första och tredje styckena upphovsrättslagen (1960:279), vilket ger Stim en rätt enligt 54 § samma lag till skälig ersättning för det olovliga utnyttjandet av verken, alternativt ersättning för den ytterligare skada som intrånget orsakat.

Fleetmanager bestred att uthyrning av bilar som av tillverkaren utrustats med radiomottagare innebär att uthyraren därmed gör upphovsrättsligt skyddade verk tillgängliga för allmänheten på sådant sätt att ersättningsskyldighet åligger uthyraren gentemot uphovsmännen. För det fall domstolen skulle anse att förfarandet utgör ett tillgängliggörande för allmänheten gjorde Fleetmanager gällande att Stims talan ska ogillas på grund av att Fleetmanager inte kan anses ha medverkat till intrånget.

Tingsrätten fann att uthyrningen av bilar utrustade med radio innebar ett tillgängliggörande för allmänheten enligt upphovsrättslagen och att grund för ersättning förelåg. Emellertid konstaterade tingsrätten att Fleetmanager inte hade medverkat till intrånget, varför Stims talan lämnades utan bifall.

Målet i hovrätten

Stim överklagade till hovrätten. Vid sin bedömning fann hovrätten att prövningen av ensamrättens omfång enligt 2 § upphovsrättslagen i detta fall skulle ske utifrån kriterierna för ”överföring till allmänheten” i den mening som avses i artikel 3.1 i direktiv 2001/29¹. Hovrätten kom fram till att biluthyrarna, genom att tillhandahålla bilar försedda med radio för korttidsuthyrning, överför skyddade ljudupptagningar till allmänheten, med följd att biluthyrarna är ersättningsskyldiga. Hovrätten gjorde dock samma bedömning som tingsrätten i medverkansfrågan och avlog överklagandet.

Målet i Högsta domstolen

Stim har yrkat att Högsta domstolen bifaller käromålet och Fleetmanager har bestritt en ändring av hovrättens dom. Fleetmanager har anfört att biluthyrning inte ska anses motsvara en ”överföring till allmänheten” i den mening som avses i artikel 3.1 i direktivet. Att hyra ut bilar som är standardutrustade med radiomottagare – som är en integrerad del av bilars kontroll- och informationssystem – motsvarar enligt Fleetmanager enbart att tillhandahålla de fysiska förutsättningarna som krävs för att möjliggöra eller genomföra en sådan överföring (skäl 27 i direktivet). Fleetmanager har vidare gjort gällande att den personkrets som hyr bilar inte kan anses utgöra ”en allmänhet” som samtidigt, eller efter varandra i följd, lyssnar på ett och samma verk via radion i en hyrbil. Fleetmanager har också framfört att hyrestagarna inte utgör en ny publik eftersom de genom smartphones, som kan anslutas till hyrbilens

¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället.

kontroll- och informationssystem, har tillgång till samma utsända musikverk som nås genom hyrbilens radio.

Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i målet.

Mål T 891-18

Sakomständigheterna i målet

Nordisk Biluthyrning AB hyr ut fordon till privatpersoner, myndigheter och företag. Elva av företagets fordon hyrs ut på kort tid (se ovan). Fordonen är standardutrustade med radio.

SAMI är en upphovsrättsorganisation som förvaltar de närstående rättigheter som tillkommer utövande konstnärer, såsom musiker och artister. Genom avtal förvaltar SAMI även de närstående rättigheter som tillkommer framställare av ljudupptagningar, såsom skivbolag och producenter.

Nordisk Biluthyrning betalade ersättning till SAMI från 2011 till och med 2014 i enlighet med en överenskommelse mellan SAMI och branschorganisationen Biluthyrarna Sverige Servicebolag AB. Överenskommelsen sades upp 2014.

Målet i tingsrätten, Patent- och marknadsdomstolen

Nordisk Biluthyrning väckte talan vid Patent- och marknadsdomstolen och yrkade att domstolen skulle fastställa att bolaget inte är skyldigt att erlagga ersättning till SAMI för användning av ljudupptagningar under tiden den 1 januari 2015 till den 31 december 2016 för att bolagets fordon vid biluthyrning till privatpersoner och näringsidkare är utrustade med radio och CD-spelare. Bolaget gjorde gällande att det varken offentligt framför eller överför ljudupptagningar till allmänheten genom att bolagets hyrbilar är utrustade med inbyggd radio. Till utveckling av talan anförde bolaget att det inte är fråga om någon ”överföring till allmänheten”, bl.a. eftersom hyrbilarnas radio är en

integrerad del av bilarnas utrustning och bolaget därmed inte kan anses utföra någon avsiktlig handling utan enbart tillhandahåller de fysiska förutsättningarna för en överföring. Bolaget framförde också att hyrestagarna inte utgör en ny publik eftersom de genom smartphones, som kan anslutas till hyrbilens kontroll- och informationssystem, har tillgång till samma utsända musikverk som nås genom hyrbilens radio. Enligt bolaget förekom det för de elva korttidsuthyrda bilarna totalt cirka 200 hyrestillfällen per år.

Patent- och marknadsdomstolen fann att upphovsrättslagen ska tolkas direktivkonformt och att det relevanta förfogandet som anges i artikel 8.2 i direktiv 2006/115² enligt EU-domstolens praxis motsvarar ”överföring till allmänheten” i artikel 3.1 i direktiv 2001/29. Vidare fann domstolen att Nordisk Biluthyrning, genom att tillhandahålla radiomottagare i hyrbilarna, gjorde ljudupptagningar hörbara för hyrestagarna och att det därför var fråga om ”överföring”. Domstolen ansåg att även de övriga kriterierna för bestämmande av om ”överföring till allmänheten” föreligger var för handen. Domstolen fann, mot bakgrund av den bevisning som SAMI åberopat, att det förekom totalt cirka 528 hyrestillfällen per år för de elva bilarna. Domstolens slutsats var att Nordisk Biluthyrning var ersättningskyldigt gentemot SAMI och ogillade bolagets talan.

Målet i hovrätten, Patent- och marknadsöverdomstolen

Till skillnad från Patent- och marknadsdomstolen fann Patent- och marknadsöverdomstolen att Nordisk Biluthyrning inte kan anses ha överfört ljudupptagningar till allmänheten och biföll bolagets talan. Som huvudsakligt skäl för den slutsatsen anfördes att, utöver tillhandahållandet av radio i bilarna, det inte förefaller ingå något ytterligare moment av aktivitet från Nordisk Biluthyrnings sida när ljudupptagningar görs tillgängliga för hyrbilarnas förare

² Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/115/EG av den 12 december 2006 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter.

och passagerare. Domstolen fann vidare att förhållandena inte heller kan anses jämförbara med en sådan situation att det tillhandahålls såväl en anordning som fonogram i fysisk eller digital form vilka kan spelas upp eller avlyssnas med hjälp av denna anordning. Med hänsyn till bedömningen att det på grund av bristande agerande på användarens sida inte förelåg någon överföring, saknades det enligt domstolen skäl att ta ställning till de övriga kumulativa delarna av rekvisitet ”överföring till allmänheten”.

Målet i Högsta domstolen

SAMI har yrkat att Högsta domstolen avslår Nordisk Biluthyrnings fastställelsetalan. Föreningen vidhåller att bolagets uthyrning av bilar utrustade med radio utgör en överföring till allmänheten i upphovsrättslig mening.

Högsta domstolen har ännu inte fattat beslut i fråga om prövningstillstånd.

Den rättsliga regleringen och behovet av ett förhandsavgörande

I 2 § upphovsrättslagen regleras upphovsmäns ensamrätt att framställa exemplar av sitt verk och att göra det tillgängligt för allmänheten, vilket bl.a. kan ske när verket överförs till allmänheten (tredje stycket 1) och när verket framförs offentligt (tredje stycket 2). Bestämmelsen fick sin nuvarande utformning i samband med införlivandet av direktiv 2001/29. Genom den ändrade lydelsen anpassades upphovsrättslagen till direktivets artikel 3.1, enligt vilken det åligger medlemsstaterna att ge upphovsmännen en ensamrätt att tillåta eller förbjuda varje överföring till allmänheten av deras verk.

I 45 och 46 §§ upphovsrättslagen finns bestämmelser om till upphovsrätten närstående rättigheter för utövande konstnärer och för framställare av ljud- och bildupptagningar. Deras ensamrätt inskränks genom bestämmelsen i 47 § såvitt gäller ljudupptagningar. Sådana får användas vid offentligt framförande, eller en överföring till allmänheten, utom i fall då överföringen sker på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till ljudupptagningarna från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer. Enligt 47 § gäller vidare att vid sådan

användning har framställaren och de utövande konstnärer vars framförande finns på upptagningen rätt till ersättning. Bestämmelsen i 47 § tillgodoser kraven i artikel 8.2 i direktiv 2006/115 som anger att medlemsstaterna ska föreskriva rätt till en enda skälig ersättning från användaren när ett fonogram som har utgivits i kommersiellt syfte används i original eller kopia för trådlös utsändning eller eljest för återgivning för allmänheten.

EU-domstolen har uttalat att rätten till återgivning för allmänheten i artikel 8.2 i direktiv 2006/115 och rätten till överföring till allmänheten i artikel 3.1 i direktiv 2001/29 ska bedömas enligt samma kriterier (se t.ex. dom den 31 maj 2016, Reha Training, C-117/15, EU:C:2016:379, punkterna 33 och 34).

Av EU-domstolens praxis framgår det vidare genom ett flertal avgöranden att det kan vara fråga om en överföring till allmänheten enligt artikel 3.1 i direktiv 2001/29 när överföringar sker med hjälp av teknisk utrustning till en närvarande publik, exempelvis när sändningar sker via radio- eller tv-mottagare som installerats på ett kafé, i ett rehabiliteringscenter eller en kuranläggning. Vidare har EU-domstolen bedömt att det är fråga om en ”användare” som genomför en ”återgivning för allmänheten” i den mening som avses i artikel 8.2 i direktiv 2006/115 när ett hotell i hotellgästernas rum tillhandahåller en anordning samt fonogram i fysisk eller digital form, vilka kan spelas upp eller avlyssnas med denna anordning (dom den 15 mars 2012, Phonographic Performance, C-162/10, EU:C:2012:141). EU-domstolen kom emellertid till motsatt slut i en dom samma dag rörande kostnadsfri utsändning av fonogram i en tandläkarmottagning (dom den 15 mars 2012, SCF, C-135/10, EU:C:2012:140).

I mål T 5909-17, Stim ./ Fleetmanager Sweden AB, aktualiseras frågan huruvida uthyrning av bilar som är standardutrustade med radiomottagare utgör överföring till allmänheten i den mening som avses i artikel 3.1 i direktiv 2001/29. I mål T 891-18, SAMI ./ Nordisk Biluthyrning AB, uppkommer

samma fråga men i relation till artikel 8.2 i direktiv 2006/115. Det är inte möjligt att utifrån EU-domstolens praxis klart avgöra hur frågorna ska besvaras, varvid det bl.a. får betydelse i vilken utsträckning det som anges i skäl 27 i ingressen till direktiv 2001/29 har relevans rörande det aktuella agerandet.

När det gäller mål T 891-18 uppkommer även frågan om hur begreppet ”ett ganska stort antal” (se bl.a. dom den 31 maj 2016, Reha Training, C-117/15, EU:C:2016:379, punkt 41) ska tolkas mot bakgrund av uppgifterna i målet om antalet personer per år som utgör hyrestagare i uthyrningsföretagets verksamhet.

För att få klarhet i dessa frågor finns det skäl att inhämta ett förhandsavgörande från EU-domstolen.

Begäran om förhandsavgörande

Högsta domstolen begär att EU-domstolen genom förhandsavgörande besvarar följande frågor.

Mål T 5909-17 och T 891-18

1. Innebär uthyrning av bilar som är standardutrustade med radiomottagare att den som hyr ut bilarna är en användare som åstadkommer en överföring till allmänheten i den mening som avses i artikel 3.1 i direktiv 2001/29 respektive en återgivning för allmänheten i den mening som avses i artikel 8.2 i direktiv 2006/115?

Mål T 891-18

2. Vilken betydelse, om någon, har omfattningen av biluthyrningsverksamheten och hyrestiden?